

**Натисніть тут, щоб  
купити книгу на сайті  
або замовляйте за телефоном:  
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,  
(066) 727-17-62**

## Дорогий четвертокласнику! Дорога четвертокласнице!

Ми, Дмитрик і Наталочка, запрошуємо тебе продовжити досліджувати та пізнавати навколишній світ.

Разом ми помандруємо материками й океанами, ознайомимося з їх рослинним і тваринним світом, розширимо власні уявлення про життя людей на різних континентах.

Під час цієї незвичайної подорожі ми зможемо милуватися красою й різноманітністю природи рідної України, відкривати її багатства, поглиблювати знання про культуру, традиції та звичаї нашого народу. А ще ми поринемо у світ технологій і дізнаємось, які винаходи змінили життя людства. А головне — навчимося цінувати, любити й оберігати природу.

Отож, вирушаймо досліджувати цей дивовижний світ!



### Умовні позначення



— поміркуй, виконай завдання, перевір себе



— скринька порад



— попрацюй у парі



— прочитай



— попрацюй у групі



— словничок



— досліді



— підсумуй свої знання



— електронний додаток

# МІЙ ДІМ – ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ (продовження)



## Австралія



### Що ти знаєш про Австралію?

Я з'ясувала, що в перекладі з латинської мови слово «Австралія» означає «південна земля». Її називають іще «материком навпаки». Якщо у нас триває літо, то в Австралії — зима; якщо у нас зима, то там — літо.



**Знайдіть і покажіть** на фізичній карті півкуль Австралію. У яких півкулях вона розташована? Які океани омивають материк? Які форми земної поверхні тут переважають? Які водойми є на материку?



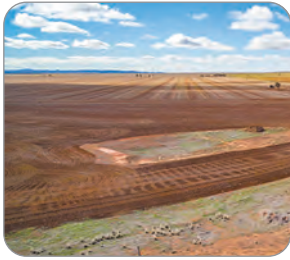
Австралія — найменший материк Землі. Він розташований у Південній і Східній півкулях. Континент омивають теплі води двох океанів: на сході — Тихого, а на заході — Індійського.

Уздовж східного узбережжя Австралії простягається Великий бар'єрний риф, а біля південного узбережжя розташований острів Тасманія.

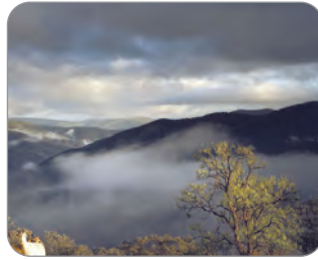
Материк Австралія найвіддаленіший від інших материків Землі. Найближче до нього на півночі лежить Євразія, а на півдні — Антарктида.

На континенті переважають рівнини. Найнижча з них — **Центральна низовина**. На сході вздовж узбережжя Тихого океану височіють гори — **Великий Вододільний хребет**. Найвища вершина материка — гора **Косцюшко**. Її висота — 2230 м.

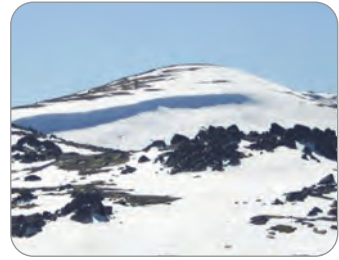
### Форми земної поверхні Австралії



Центральна  
низовина



Великий  
Вододільний хребет



Гора Косцюшко



Річка Муррей



Озеро Ейр

В Австралії є родовища залізних, алюмінієвих, мідних руд, золота, кам'яного вугілля, нафти і газу.

Територією материка протікає дуже мало великих річок. Невеликі річки пересихають і наповнюються водою лише після дощів. Найбільша і головна річка Австралії — **Муррей**. Навіть у посушливий період вона не пересихає.

В Австралії багато невеликих солоних озер. Найбільше озеро — **Ейр**.

У спекотну пору ця мілка водойма пересихає, укриваючи потріскану землю кіркою солі.



**Розглянь** карту теплових поясів. У яких теплових поясах розташована Австралія?



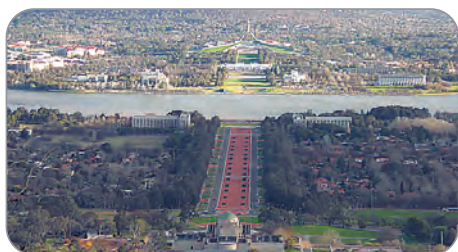
Австралія — найпосушливіший материк Землі. Його північна частина розташована в жаркому тепловому поясі, а південна — у помірному. Протягом року на більшій частині континенту спекотне літо й досить тепла зима. Опадів на материку випадає дуже мало.



**Знайдіть** на політичній карті світу Австралію. Які країни розташовані на материку?



Австралія — єдиний у світі материк, на якому розміщена одна країна — **Австралійський Союз**. Населення переважно проживає в містах, найбільшим серед яких є Сідней. Столиця Австралії — **Канберра**.



Міста Канберра і Сідней



Я дізнався, що визначною пам'яткою Австралії є Сіднейський оперний театр. Вітрилоподібний дах робить цю будівлю не схожою на жодну іншу в світі.

Австралія — найменш заселений людьми континент. Корінне населення — аборигени — малочисельне. Більшість австралійців — це нащадки англійських переселенців, вихідці з інших країн.





## Австралійці



**Обговоріть:** 1 група — чому Австралію іноді називають великим островом; 2 група — чому значні території материка малозаселені; 3 група — чому австралійці бережливо ставляться до води.



**Уяви,** що ти на зимових канікулах вирушаєш у далеку подорож до Австралії. Який одяг візьмеш із собою? Чому?



**Дізнайся (за вибором),** використовуючи різноманітні джерела інформації: 1) яка мова в Австралії є державною; 2) що зображено на гербі країни; 3) чому озеро Ейр називають «мертве серце Австралії».



### Перевір себе

1. Охарактеризуй особливості розташування материка Австралія на земній кулі.
2. Розкажи про форми земної поверхні, корисні копалини, водойми цього континенту.
3. Опиши Австралію, використовуючи слова, які починаються складом «най...».



### Підсумуй свої знання

- Австралія — найменший, найсухіший і найвіддаленіший від інших материків Землі. На її території переважають рівнини. Головна річка Австралії — Муррей. Найбільше озеро — Ейр.
- На материку розміщена одна країна — Австралійський Союз. Його столиця — Канберра.



## Рослинний і тваринний світ Австралії



Що тобі відомо про живу природу Австралії?



**Розглянь** карту природних зон світу. Які природні зони є на материку Австралія?



Рослинний і тваринний світ Австралії дуже своєрідний. На крайньому південному заході і крайньому південному сході материка ростуть евкалиптові ліси. Там простягається зона **вічнозелених твердолистих лісів**. Евкалипт — вічнозелена рослина — символ Австралії. Завдяки величезному корінню ця рослина вбирає дуже багато води з ґрунту. Серед евкалиптів є і карликові види у вигляді невеликих кущиків, і велетенські дерева заввишки понад 100 метрів.



В енциклопедії я прочитала, що довге листя евкалипта повернуте ребром до сонця. Воно повністю пропускає світло, тому дерево не утворює тіні.

Північну та північно-східну частини материка займають **вологі екваторіальні та перемінно-вологі ліси**. Окрім евкалиптів, там зростають пальми, деревоподібні папороті, фікуси.

### Рослини австралійських лісів



Евкалипти



Пальма



Папороть  
деревоподібна



Фікус

У лісах Австралії живе багато видів птахів і сумчастих звірів. **Сумчастими** називають тварин, які народжують своїх малят крихітними і виношують їх у складці шкіри на животі.



**Прочитайте** назви птахів і сумчастих звірів австралійських лісів. Обговоріть: 1) чим подібні та чим відрізняються зображені птахи; 2) за якими ознаками сумчастих тварин відносять до звірів.

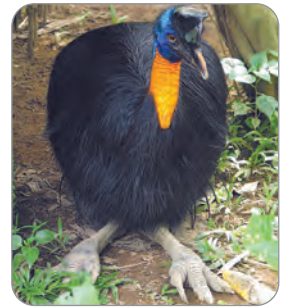
### Тварини австралійських лісів



Райський птах



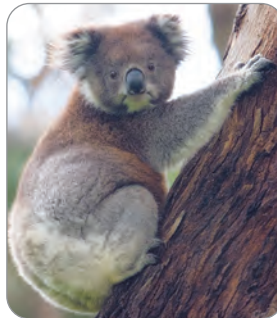
Какаду



Казуар



Деревний кенгуру



Коала



Сумчаста летяга



Австралійські савани

Далі від узбережжя океану ліси переходять у **савани**. Там серед густих трав ростуть евкаліпти, акації та пляшкові дерева, у стовбурах яких нагромаджується волога.



У саванах живуть двометровий рудий кенгуру і не-літаючий птах — ему. Водяться тут сумчасті мурахоїди і сумчасті борсуки — вомбати.

Я дізнався, що кенгуру та ему — державні символи Австралійського Союзу. Вони зображені на гербі цієї країни.



Тільки в Австралії мешкають єхидна і качкодзьоб — звірі, що відкладають яйця, як птахи, але своїх малят вигодовують молоком. У річках континенту живуть різні види риб, крокодили.

### Тварини саван Австралії



Ему



Качкодзьоб



Єхидна



Рудий кенгуру



Сумчастий мурахоїд



Вомбат

Найбільшу площу на материку займає зона **пустель**. Там ростуть колючі кущики акацій та карликових евкаліптів. У пустелі мешкають ящірки й отруйні змії, руді кенгуру. Єдиний великий хижак Австралії на суходолі — дикий собака динго.

## ЗМІСТ

<b>МІЙ ДІМ —</b>	
<b>ПЛАНЕТА ЗЕМЛЯ</b>	
<b>(продовження)</b> .....	4
Австралія.....	4
Рослинний і тваринний	
світ Австралії.....	8
<b>Крокодил</b> .....	12
Африка.....	13
Рослинний і тваринний	
світ Африки.....	17
<b>Мавпочка</b> .....	23
Південна Америка .....	24
Рослинний і тваринний	
світ Південної Америки .....	28
<b>Кумедні тварини</b> .....	32
Північна Америка .....	33
Рослинний і тваринний	
світ Північної Америки.....	37
<b>Квітка</b> .....	41
Євразія.....	42
Природа Євразії:	
арктичні пустелі	
й тундра .....	47
Природа Євразії: ліси .....	51
<b>Жабка</b> .....	54
Природа Євразії:	
степи й пустелі .....	55
<b>Павич</b> .....	59
<b>ПРИРОДА УКРАЇНИ</b> .....	60
Україна на карті світу.	
Карта України.....	60
Корисні копалини	
України.....	64
<b>Свищик</b> .....	68
Водойми України:	
природні й штучні .....	69
Будова річки. Рівнинні	
та гірські річки України.....	72
Озера й болота України .....	75
Моря України.	
Використання й охорона	
природних багатств	
водойм.....	79
<b>Кораблик</b> .....	82
Ґрунти України.	
Охорона ґрунтів .....	83
Природні зони України.	
Мішані ліси (Полісся) .....	86
Діяльність людей у зоні	
мішаних лісів.	
Охорона мішаних лісів .....	89
<b>Кошик</b> .....	93
Лісостеп .....	94
Діяльність людей	
у зоні лісостепу.	
Охорона лісостепу .....	97
Степ .....	100
Діяльність людей	
у зоні степу.	
Охорона степу .....	104
<b>Браслет (макrame)</b> .....	107
Карпатські гори.....	108
Діяльність людей	
у Карпатських горах.	
Охорона природи	
Карпат .....	113

Кримські гори. Охорона природи Кримських гір.....	116
Тапочки .....	121
Мій край на території України.....	122
Національний одяг .....	125
<b>ЛЮДИНА І ПРИРОДА</b> .....	126
Якою буває промисловість.....	126
Рослинництво .....	130
Тваринництво.....	132
Соняшник.....	136
Чого ми вчимося у природи?.....	137

Винаходи 20-го століття, які змінили світ .....	140
Винаходи українців, які відомі світові .....	143
Космічний корабель .....	146
Співробітництво людей у галузі охорони довкілля, природних багатств .....	147
Динозаври .....	150
Відпочинок на природі ....	151
Підсумовуємо разом .....	155
Карта природних зон світу.....	157

## ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

### Freepik:

C. 5 (© Mirmoeraki); C. 6, 10, 19, 20, 30, 43, 49, 52, 57, 66, 92, 95, 104, 130, 133, 138 (© Wirestock); C. 7 (© Rawpixel); C. 8 (© Androlia); C. 9 (© Worrakat); C. 9 (© Sevendeman); C. 9 (© User34371097); C. 10 (© Agartist); C. 14, 15 (© Svstrelkov); C. 16 (© Javier\_Ballester); C. 16 (© Olegdoroshenko); C. 18 (© Krobkham2561); C. 18 (© Blanscape); C. 18 (© Saiko3P); C. 18 (© Dikky.0); C. 19, 34 (© Ingram); C. 19 (© User5356353); C. 19 (© Fabio.lamanna); C. 20 (© Faabi); C. 20 (© Master1305); C. 20, 48 (© Gudkov); C. 20 (© Argon101V); C. 20 (© 25Ehaag6); C. 21 (© Maramade); C. 21 (© Sergofoto); C. 21 (© Aukid); C. 21 (© User5356353); C. 22 (© Unaihuiziphotography); C. 26 (© User21859082); C. 28 (© Thiagorsphoto); C. 29 (© User13611709); C. 29 (© Vinisouza128); C. 29 (T'trex); C. 30 (© Songsak); C. 31 (© Carizag); C. 31 (User14911468); C. 33 (© Lunamarina); C. 33 (© Galyna\_Andrushko); C. 34 (© Aivolie); C. 35 (© Sebdeck); C. 35 (© Yakovlev\_Oleg); C. 35 (© Nednapa2018); C. 36 (© Boonsom); C. 36 (© Turtix); C. 36 (© Tzido); C. 38, 49 (© Alexey\_Seafarer); C. 38 40 (© Cedecea); C. 43 (© Baspentrubas); C. 44 (© Oleshkoart); C. 44 (© User14202961); C. 45 (© Evening\_Tao); C. 45 (© Superstarphoto); C. 49 (© Gulnazgiza); C. 39 (© Artyart); C. 51, 103 (© Wildmedia); C. 56, 106 (© Jesusgiraldogutierrezdelolmo); C. 56 (© Victoriadunn); C. 60 (© Senivpetro); C. 66, 126, 142 (© Freepik); C. 66 (© Ilyarexi); C. 67 (© Bilanol); C. 73 (© Juliusok); C. 73 (© Multipedia); C. 73 (© Igorartmd); C. 79 (© User3999157); C. 79 (© Vad\_7); C. 83 (© Serhii\_Bobyk); C. 83 (© Joaquincoorbalan); C. 87 (© Zhekovanata); C. 88 (© Lillitve); C. 90 (© Rsooll); C. 90 (© Kucheruk); C. 91 (© Boggy); C. 92 (© Arnaudurang); C. 92 (© Vekoan); C. 95 (© Elenawein); C. 96 (© Mazikab); C. 96 (© User26365982); C. 98 (© Mumemories); C. 98 (© Uiinternational); C. 102 (© Ijaest); C. 103 (© Jcomp); C. 104 (© Kot64); C. 105 (© Leonidassantana); C. 114 (© V\_Lisovoy); C. 114 (© Jcstudio); C. 115 (© Bartoshd); C. 118 (© Jurij\_B); C. 118 (© Photostk); C. 119 (© User1074126); C. 120 (© Yuliapetrova); C. 123 (© Aviavlad); C. 123 (© Alf061); C. 123 (© Photoangel); C. 124 (© Gyn9039); C. 126 (© Thanthima); C. 126 (© Navamin); C. 126 (© Ulkastudio); C. 126 (© Aapsky); C. 126 (© Stockernumber2); C. 128 (© Bearfotos); C. 128 (© User11472009); C. 128 (© Mrsiraphol); C. 128 (© Farhadibrahimzade); C. 130 (© Whatwolf); C. 130 (© Yurawhite); C. 130 (© Peangdao); C. 130 (© Nariart); C. 133 (© Seventyfour); C. 133 (© Davit85); C. 133 (© Betchagagas); C. 133 (© Vladyslavhoroshevych); C. 133 (© Zilvergolf); C. 135 (© Pakhnyushchyy); C. 135 (© Yuliya24); C. 138 (© Mrzivica); C. 138 (© Jozzepppe); C. 138 (© Rsooll); C. 138 (© Schantalao); C. 138 (© Anankkml); C. 138 (© Mayakruchankova); C. 138 (© Mieszko); C. 138 (© Josepcurto); C. 142 (© Boggy); C. 142 (© Vectorpocket); C. 142 (© Macrovector); C. 142 (© Isometricworld); C. 142 (© User24252071); C. 142 (© Alones); C. 142 (© Nampix); C. 144 (© Sutlflak); C. 147 (© Awaylgl); C. 146 (© User24252071); C. 149 (© Zuperial).

### Wikipedia:

Ілюстрації на с. 5, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 19, 20, 21, 25, 26, 30, 31, 38, 39, 40, 43, 51, 52, 56, 57, 65, 66, 67, 70, 77, 84, 87, 88, 91, 92, 95, 96, 99, 102, 103, 105, 106, 108, 110, 111, 112, 114, 115, 118, 119, 120, 135, 147 використовуються за ліцензією CC BY-SA 3.0.  
 Ілюстрації на с. 5, 9, 14, 22, 25, 38, 115 використовуються за ліцензією CC BY-SA 2.0.  
 Ілюстрації на с. 7, 8, 18, 40, 49, 55, 57, 62, 76, 87, 91, 95, 99, 106, 108, 138 використовуються за ліцензією CC BY-SA 4.0.  
 Ілюстрації на с. 19, 28, 34, 38, 40, 110, 111, 120 використовуються за ліцензією CC BY-SA 2.5.  
 Ілюстрації на с. 10, 25, 30, 65, 91, 92, 115 використовуються за ліцензією CC BY 3.0.  
 Ілюстрації на с. 11, 18, 20, 25, 30, 31, 51, 106 використовуються за ліцензією CC BY 2.0.  
 Ілюстрації на с. 18, 30, 47, 51, 95, 135 використовуються за ліцензією CC BY 2.5.  
 Ілюстрації на с. 95 використовуються за ліцензією CC BY-SA 1.0.  
 Ілюстрації на с. 95 використовуються за ліцензією CC0.  
 Ілюстрації на с. 105 використовуються за ліцензією CC BY 1.0.

C. 137. Верховень В.М. Біоніка. Вчимося у природи. Ілюстрована енциклопедія для дітей. — Харків : ТОВ «Septima», 2016. — 64 с. (с. 3)  
 C. 138. Верховень В.М. Біоніка. Вчимося у природи. Ілюстрована енциклопедія для дітей. — Харків : ТОВ «Septima», 2016. — 64 с. (с. 5)  
 C. 149. Двадцять місяців 1996: настільна книга-календар: для мол. та серед. шк. віку. Упор. М. Слабошицький, О. Макаренко. — Київ: Веселка, 1995. — 192 с.